

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра фінансів

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

“ ___ ” _____ 20__ р.

ВИПУСКНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня бакалавра

зі спеціальності «Фінанси і кредит»

за темою:

**«Податок на додану вартість в податковій системі
України»**

Виконавець

Студент фінансово-економічного факультету

Онищенко Артем Сергійович

(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Науковий керівник

к.е.н., професор кафедри фінансів

(науковий ступінь, вчене звання)

Дубовик Ольга Юхимівна

(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Одеса 2018

ЗМІСТ

	стор.
ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СПРАВЛЯННЯ ПДВ.....	6
1.1. Сутність, еволюція та історія становлення ПДВ.....	6
1.2. Переваги та недоліки застосування податку на додану вартість.....	12
1.3. Механізм справляння податку на додану вартість в Україні.....	17
РОЗДІЛ 2. МОНІТОРИНГ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ В УКРАЇНІ.....	28
2.1. Аналіз надходжень податку на додану вартість до бюджету України.....	28
2.2. Оцінка фіскальної ефективності податку на додану вартість в Україні.....	36
2.3. Прогнозування надходжень податку на додану вартість в Україні.....	42
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ФІСКАЛЬНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ПДВ В УКРАЇНІ.....	50
3.1. Гармонізації законодавства України із законодавством європейського союзу у сфері застосування податку на додану вартість.....	50
3.2. Зарубіжний досвід оподаткування доданої вартості та його адаптація в українську практику.....	56
3.3. Основні напрями удосконалення механізму стягнення податку на додану вартість в Україні.....	63
ВИСНОВКИ.....	75
Список використаних джерел.....	79
Додатки.....	84

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. З проголошенням незалежності Україною та переходом до ринкової економіки, розпочалося формування вітчизняної податкової системи. Враховуючи міжнародний досвід оподаткування, в 1992 році в Україні було запроваджено податок на додану вартість (далі – ПДВ). Будучи найбільш досконалою формою непрямого оподаткування, він став одним з ключових податків, за допомогою якого формується лівова частка доходів бюджету.

Проте на сьогоднішній день механізм функціонування даного податку характеризується значною кількістю недоліків. А саме складність механізму адміністрування, нестабільність нормативно-правової бази, несвоєчасне бюджетне відшкодування та наявність значної кількості способів ухилення від сплати податку та отримання безпідставного бюджетного відшкодування. Через існування даних проблем фіскальна ефективність ПДВ знижується, а можливість застосування його регулюючої функції взагалі зникає.

Саме тому, виникає гостра необхідність в глибокому аналізі механізму справляння ПДВ з метою пошуку оптимальних напрямів його удосконалення. Не мало важним при цьому буде вивчення зарубіжного досвіду в сфері застосування ПДВ та обґрунтування його застосування в Україні в рамках Угоди про асоціацію між Україною та Європейським союзом (далі – ЄС). Аналіз основних нормативно-правових актів, які регулюють сферу застосування ПДВ в країнах ЄС дозволить визначити не тільки основні напрямки гармонізації законодавств, але й перейняти найкращі елементи системи ПДВ для підвищення рівня адміністрування податку, більш повно розкрити його фіскальну та регулюючу функцію.

Проблемні питання стягнення податку на додану вартість розглядалися багатьма вітчизняними та зарубіжними вченими-економістами. Теоретичні основи доданої вартості та податку на додану вартість розглядалися такими економістами як: Н.І. Редіна, А. Маршал, П.Г. Гега, Г.В. Бех, І.А. Золотько, К.К. Уллубієва, Н.А. Малиш, Кемпбелл Р. Макконнелл, Грегори Н. Манків, К. А. Пріб, С. Алексащенко, Н. Ривак, М.П. Кучерявенко., Д.А. Дяковський та О.М. Жукевич. Історичний аспект виникнення та розвитку податку на додану вартість досліджували такі автори як:

К. Джеймс, М.О. Бровенко, В. Єнбаєв, Л.П. Сідельникова, О.І. Оксенюк, В.Г. Лавров, Е.С. Братушка та Є.В. Кононець. Прояви девіантної поведінки платників податку на додану вартість, а також їх вплив на обсяги надходжень досліджувались такими економістами як: В. П. Вишневский, М. Мамаєва, Е.Б. Аткінсон та Ю. Джигир. Питання підвищення фіскальної ефективності податку на додану вартість та можливостей його покращення в контексті євроінтеграції було розглянуто такими науковцями як: І.В. Барановська, О.Ю. Дубовик, О.О. Молдован, П.Л. Кулик, Я. В. Самусевич, Л.М. Демиденко, Ю.Л. Субботович та В.О.Шевчук.

Об'єктом дослідження є: механізм функціонування ПДВ в Україні.

Предметом дослідження є: система економічних відносин, що виникають між державою та платниками податків в процесі справляння податку на додану вартість.

Метою роботи є: поглиблення теоретичних засад функціонування податку на додану вартість та визначення основних напрямків удосконалення його адміністрування з урахуванням інтеграційних процесів в Україні.

Для досягнення поставленої мети в випускній роботі необхідним є вирішення наступних завдань:

- визначити місце податку на додану вартість в системі оподаткування;
- дослідити історичний аспект виникнення та розвитку податку на додану вартість;
- проаналізувати переваги та недоліки застосування податку на додану вартість;
- розглянути нормативно-правове забезпечення справляння податку на додану вартість;
- здійснити моніторинг надходжень податку на додану вартість до Державного бюджету України;
- дати оцінку фіскальної ефективності справляння податку на додану вартість в Україні;
- спрогнозувати надходження податку на додану вартість до бюджету;
- проаналізувати Угоду про асоціацію між Україною та Європейським союзом;

- розглянути зарубіжний досвід оподаткування доданої вартості та можливість його адаптації в Україні;

- надати рекомендації щодо вирішення проблем, які виникають при адмініструванні податку на додану вартість.

Методи дослідження. Для досягнення мети дипломної роботи та вирішення поставлених задач використовувався історичний метод – при дослідженні становлення та еволюції розвитку універсальних акцизів; графічний – для наочного відображення динаміки показників та відображення результатів розрахунків та досліджень; статистико-економічні методи – для оцінювання фіскальної ефективності податку на додану вартість; економіко-математичне моделювання – дає змогу дослідити та спрогнозувати надходження податку на додану вартість; метод порівняльного аналізу – дає змогу проаналізувати та порівняти зарубіжний досвід оподаткування та можливості його адаптації в Україні.

Інформаційною базою дослідження були законодавчі та нормативні акти України з питань оподаткування, Податковий кодекс України, дані Державної служби статистики України, Державної казначейської служби України, дисертаційні та монографічні дослідження вітчизняних та зарубіжних вчених, експертні висновки, періодична економічна література, статистичні звіти та інтернет-ресурси.

Обсяг і структура бакалаврської роботи. Випускна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 86 сторінки. Робота містить 9 таблиць і 11 рисунків. Список використаних літературних джерел нараховує 46 найменувань. Також налічується 3 додатки.

ВИСНОВКИ

Дипломна робота містить узагальнену теоретичну базу стосовно процесів становлення, розвитку, функціонування та реформування податку на додану вартість як фіскального інструмента держави.

Вирішення поставлених завдань є підставою для виділення й узагальнення основних результатів проведеного дослідження, що полягають у наступному:

1. В результаті визначення місця податку на додану вартість в системі оподаткування, було встановлено, що основним джерелом фінансових ресурсів держави виступають податкові надходження, які відіграють визначальну роль в формуванні доходів бюджету. Особливе місце в системі оподаткування відведено непрямим податкам, які виступають у вигляді надбавки до ціни товару чи послуги і платником яких є кінцевий споживач даного товару чи послуги. Непрямі податки в Україні представлені у вигляді мита, акцизного податку та податку на додану вартість. ПДВ відноситься до універсальних акцизів, об'єктом оподаткування якого, на відміну від інших акцизів, є додана вартість, яка розуміється як приріст вартості продукту, виробленого підприємством, до вартості використуваних ним у виробництві матеріальних ресурсів.

2. В результаті дослідження історичного аспекту виникнення та розвитку податку на додану вартість було встановлено, що податок на додану вартість порівняно молодий. Його попередники, податок з обороту та податок з продажу з'явилися лише на початку ХХ століття, в післявоєнні часи, в Європі, і виступали перш за все як засоби негайної мобілізації коштів до бюджетів. Податок на додану вартість, у тому вигляді, в якому він представлений сьогодні в більшості країн світу, був впроваджений лише в 50-х роках минулого століття у Франції економістом Морісом Лоре. Податок на додану вартість виступив як ефективна заміна податку з обороту та податку з продаж, врахувавши в собі їх недоліки, зокрема каскадний ефект. В Україні, даний податок з'являється лише в 1991 році, попередником його був податок з обороту, і представляв він із себе своєрідний акциз, що мав індивідуальні норми обкладання для окремих товарів. Запровадження податку на додану вартість в Україні та більшості країн світу зустрічали труднощі пов'язані із складністю в управлінні та підвищенням витрат

на адміністрування, однак на даний час із усіх форм універсальних акцизів, податок на додану вартість є найбільш виправданим.

3. В результаті аналізу переваг та недоліків застосування податку на додану вартість було визначено, що він найбільшою мірою відповідає вимогам ринкової економіки та є економічно нейтральним до визначення суб'єкта оподаткування. Характеризується менш складним рівнем адміністрування в порівнянні з іншими універсальними акцизами. Застосування ПДВ в промислово розвинутих країнах дозволяє використовувати не тільки фіскальну, але й регулюючу функцію податку. Однак справляння ПДВ характеризується не тільки позитивними моментами, але й негативними. Податковий тягар даного податку лягає на населення та бюджетну сферу. Прискорює темпи інфляції. При недосконалому податковому законодавстві в якому існують вади механізму та контролю за справлянням ПДВ, можливе ухилення від сплати даного податку за допомогою різноманітних шахрайських схем. Найбільшу небезпеку складають схеми метою, яких є отримання фіктивного бюджетного відшкодування без належного на те права. Не дивлячись на ті всі недоліки, що супроводжують ПДВ, він залишається одним з основних податків, що стягуються в розвинутих країнах світу, оскільки не існує альтернативного податку який зміг би так само задовільнити в фіскальному плані потреби уряду в коштах на виконання покладених на нього функцій.

4. В результаті розгляду нормативно-правового забезпечення справляння податку на додану вартість, було визначено наступне: справляння та адміністрування податку на додану вартість в основному регламентується Податковим кодексом України, а також таким нормативно-правовими актами, як Митний кодекс України, накази Міністерства фінансів України та Державної фіскальної служби України, постанови Кабінету міністрів України, міжнародні угоди та інші. Податковий кодекс України, як основний нормативно-правовий акт, що регулює адміністрування податку на додану вартість, систематизував та впорядкував на законодавчому рівні основні проблемні питання, що були присутні у попередніх редакціях законів, що регулювали оподаткування доданої вартості в Україні.

5. В результаті здійсненого моніторингу надходжень податку на додану вартість до Державного бюджету України було встановлено, що податок на додану вартість є основою дохідної частини бюджету в Україні, і пояснюється це наявністю широкої бази оподаткування, а також тим, що він менше піддається впливу кон'юнктурних коливань цін на сировину, матеріали та енергоносії. Найбільший обсяг надходжень податку на додану вартість спостерігався в останні роки, основною причиною такого різкого зростання надходжень були становлення високого рівня інфляції та підвищення офіційного обмінного курсу гривні до інших іноземних валют, що спричинило відповідне збільшення бази оподаткування шляхом суттєвого дорожчання як товарів вітчизняного виробництва, так і імпорту. Щодо частки податку на додану вартість у доходах Державного бюджету України, то впродовж 2013–2017 роках мала хвилеподібний характер. Найбільший її показник спостерігався в 2017 році та становив 39,9% від суми усіх надходжень, а найменший – у 2015 р. і склав 33,4%. Досліджуючи динаміку структурних частин податку на додану вартість, можна прослідкувати позитивну тенденцію до зростання як податку на додану вартість із вироблених в Україні товарів, так і податку на додану вартість із ввезених на територію України товарів з 181 092 до 434 042 млн. грн. Також було виявлено, що сума бюджетного відшкодування протягом 2013–2017 років поступово зростала з 53 448 до 120 061 млн. грн. Слід зазначити, що основна частина такого бюджетного відшкодування припадає на суб'єктів господарювання, що здійснюють експортні операції, застосовуючи при цьому нульову ставку податку на додану вартість. Доля підприємців-експортерів, яким було відшкодовано ПДВ виросло з 60 до 93%.

6. В результаті проведених розрахунків показників фіскальної ефективності було встановлено, що спостерігається тенденція до підвищення позитивного коефіцієнту збирання ПДВ, його фіскальної значимості в перерозподілі ВВП з 8,8 до 10,5%. Зростають також в 2013-2017 роках ефективна ставка з 9,6 до 12,3% та продуктивність ПДВ з 47,9 до 61,5%. Однак на противагу зростанню фіскальної ефективності, зростають обсяги тіньового ПДВ з 45 до 104 млрд. грн., але при цьому в 2017 році спостерігається найвищий рівень коефіцієнту реалізації фіскальної спроможності – 0,75.

7. У результаті прогнозування надходжень податку на додану вартість до Державного бюджету України, було побудовано кореляційно-регресійну модель, з урахуванням фактору прямого впливу на обсяг надходжень ПДВ: ВВП України, обсяг експортних та імпорتنих операцій. Коефіцієнт кореляції між даними показниками складає 0,99. У результаті кореляційно-регресійного аналізу встановлено, якщо у 2018 році обсяги ВВП складуть 3 332 300 млн. грн., імпорт – 1 854 180 млн. грн., експорту – 1 632 570 млн. грн., то обсяги бюджетних надходжень складуть 369 104 млн. грн.

8. У результаті дослідження зарубіжного досвіду оподаткування доданої вартості в рамках інтеграції України до Європейського союзу та можливості його адаптації до вітчизняної практики були запропоновані наступні заходи реформування податкової системи України:

- впровадження диференціації ставок податку на додану вартість, що дасть можливість відносно справедливо розподілити між фактичними його платниками податковий тягар;
- запровадити автоматизовану систему обміну інформацією на кшталт діючої в Європейському Союзі VIES;
- ліквідувати більшу частину необґрунтованих пільг, що не мають соціального значення;
- проведення масово-роз'яснювальної роботи та налагодження партнерських взаємовідносин із платниками;
- лібералізація процесів подання-прийняття звітності та проведення перевірок;
- застосування прогресивних методів відбору платників для проведення перевірок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Пріб К. А., Федько В.І. Податкова система України: термінологія і формулювання основних положень. Навч. пос. / сайт К. А. Пріб, В. І. Федько – Навч. пос. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 320 с.
2. Коваленко Д. І. Фінанси, гроші та кредит: теорія та практика [текст] : навч. посіб. / Д. І. Коваленко, В. В. Венгер - К. : "Центр учбової літератури", 2013. - 578 с.
3. William F. Fox (March 13, 2002). "History and Economic Impact: Sales Tax History". University of Tennessee Knoxville, Center for Business and Economic Research. [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: <http://cber.bus.utk.edu/staff/mnmecon338/foxipt.pdf>
4. Єнбаєв В.М. ПДВ – “не- повітря...”. Історія та сучасність / В'ячеслав Миколайович Єнбаєв // Львівська пошта – 2009 р. – № 20 (758)
5. James K. Exploring the origins and global rise of VAT / К. James // Tax Analyst. – 2011. – № 2. – С. 15–16
6. Перша Директива Ради 67/227/ЄЕС "Щодо гармонізації законодавства держав-членів стосовно податків з обороту" від 11 квітня 1967 року [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_201
7. Данілов О. Д. Податок на додану вартість : навч. посібник / О. Д. Данілов. – К. : Видавничий дім “Комп’ютерпрес”, 2003. – 254 с.
8. Мулик Т.О. Податкова система: Навч. посібник. – Вінниця: ТОВ «Консоль», - 2008. – 57 с.
9. Т.В. Калінеску, І.В. Пономарьова, С.В. Альошкін. Соціальні аспекти податкової політики: підручник. Сєверодонецьк: вид-во СНУ ім. В. Даля, - 2015.- 384 с.
10. Оксенюк О.І. Фіскальна ефективність податку на додану вартість в економіці України : автореф. дис. на здобуття наук. ступення канд. екон. наук : спец. 08.00.08 / О.І. Оксенюк ; Львівський нац. університет ім. Івана Франка – Львів, - 2016. – 20 с.

11. Бюджетно-податкова політика [Інтернет-джерело]. Режим доступу: <http://posibniki.com.ua/catalog-budzhetno-podatкова-politika>
12. Амоша О.О. Механізм оподаткування доданої вартості в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.04.01 “Фінанси, грошовий обіг і кредит” / Олена Олександрівна Амоша – К., 2005.
13. Податковий кодекс України [Інтернет-джерело]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua>
14. Доходи бюджету України [Інтернет-джерело]. Режим доступу: <http://cost.ua/budget/revenue/>
15. Офіційний веб-сайт міністерства фінансів. Режим доступу: <https://minfin.com.ua/>
16. Дахнова О.Є., Білик М.Ю. Оцінка індикаторів фіскальної ефективності ПДВ в Україні. «Молодий вчений» № 7, – 2017. – 593 с.
17. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики. Режим доступу: <https://ukrstat.gov.ua/>
18. Офіційний веб-сайт Міністерства економічного розвитку та торгівлі. Режим доступу: <https://me.gov.ua/>
19. Давиденко С.В. Методи прогнозування податкових надходжень в умовах реформування системи оподаткування [Текст] / С.В. Давиденко // Проблеми та перспективи розвитку банківської системи України: зб. наук. праць. – Суми: УАБС НБУ, 2003. – Т.7. – С. 103-107
20. Про затвердження Методики прогнозування надходжень податку на додану вартість.-Наказ від 31.08.2004р. №545/315/502/637.-Зареєстровано в Мін'юсті України 23.09.04р. за №1202/9801. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1202-04/page>
21. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/984_011.
22. Федчишин Ю. А. Наближення законодавства про податок на додану вартість України до законодавства Європейського союзу в контексті Угоди про

асоціацію: дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 / Ю. А. Федчишин. – К. 2016. – 194 с.

23. Регламент Ради (ЄС) № 1798/2003 від 7 жовтня 2003 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.worldbiz.ru/base/185.php>

24. Про спільну систему податку на додану вартість: Директива Ради 2006/112/ЄС від 28 листопада 2006 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_928.

25. Філіпова Н. В. Гармонізація оподаткування податком на додану вартість в контексті реалізації зовнішньої фінансової політики держави : дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.08 / Н. В. Філіпова; Інститут економіки промисловості – Київ, 2017. – 231 с.

26. Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів щодо зменшення ставки податку на додану вартість, реформування спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності та підвищення прозорості розрахункових операцій з урахуванням європейської практики №8089 01.03.2018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63565

27. Avalara VATlive [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.vatlive.com/>

28. The world bank “Doing business” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.doingbusiness.org/reports/global-reports/doing-business-2017/>

29. Коваленко, Л. О. Непряме оподаткування в системі фіскального регулювання / Л. О. Коваленко, Т. В. Міхеєнко, К. А. Гродзіцька // Агросвіт. 2014. - № 15. – С. 46-52.

30. Дубровський В. Черкашин В. Порівняльний аналіз фіскального ефекту від застосування інструментів ухилення/уникнення оподаткування в Україні / Інститут соціально-економічної трансформації – Київ, 2017. – 40 с.

31. Офіційний веб-сайт Державної фіскальної служби України. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/>

32. The European Commission [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ec.europa.eu/>

33. Куриленко В.П. Роль непрямих податків у забезпеченні ефективної фіскальної політики держави / Глобальні та національні проблеми економіки – Миколаїв, 2015. – 724-727 с.
34. Цимбалюк І. О. Податкове навантаження, як критерій ефективності ведення податкової політики [Текст] / І. О. Цимбалюк // Ринок цінних паперів України. – 2014. – № 7. – С. 57-63.
35. Таранов І. Оцінка фіскальної ефективності ПДВ в Україні [Текст] / І. Таранов, В. Валігура // Світ фінансів. – 2006. – Випуск 3 (8). – С. 157-170.
36. Тулуш, Л. Д. Проблеми функціонування ПДВ в економіці держави [Текст] / Л. Д. Тулуш, О. Т. Прокопчук // Економіка АПК. – 2008. – №12. – С. 84-89.
37. Єфименко, Т. І. Аналіз деяких наслідків надання деяких пільг з ПДВ [Текст] / Т. І. Єфименко, І. О. Луніна, А. М. Соколовська // Фінанси України. – 2005. – № 10. – С. 6-13.
38. Серебрянський Д. М. Методичні рекомендації щодо оцінки ефективності адміністрування ПДВ Державною фіскальною службою України / Серебрянський Д. М., Вдовиченко А. М., Зубрицький А. І.; за заг. ред. Д. М. Серебрянського. – Ірпінь: НДІ фінансового права, 2015. – 31 с.
39. Бахурінський В. Зміни у відшкодуванні ПДВ 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://spektrnews.in.ua/article/zm-ni-u-v-dshkoduvann-pdv-2017---v-tal-y-bahur-nskiy/40483>
40. Соловська А. М. Дискусійні питання реформування ПДВ / А. М. Сокловська, В. О. Твардієвич // Фінанси України. – 2011. – № 8. – С. 35–50.
41. Макеєва О. Електронне адміністрування ПДВ – досвід Європи і українські реалії [Електронний ресурс] / О. Макеєва. – Режим доступу : <http://ar-center.com>.
42. Гаркушенко О. М. Шляхи гармонізації ставок ПДВ з європейськими: проблеми та виклики/ О. М. Гаркушенко Н. В. Філіпова // Інститут економіки промисловості НАН України, - Київ, 2016. – с. 80-89
43. Кулай А.В. Механізми та стан гармонізації непрямого оподаткування в ЄС / А.В. Кулай // Фінанси України. – 2015. – №7. – С. 98-114.

44. Затоначка Т. Міжнародний досвід формування фіскальної політики у посткризовий період / Т. Затоначка, О. Шиманська // Світ фінансів. – 2011. – № 3. – С. 138–147

45. Мосійчук Ю. В. Напрямки реформування ПДВ як основного джерела наповнення бюджету / Ю. В. Мосійчук // Розвиток соціально-економічних систем у трансформаційних умовах. - Бердянськ, 2016. – С. 162-163.

46. Цимбалюк І. О. Необхідність та напрями удосконалення податкової системи України. / І.О. Цимбалюк // Проблеми розвитку фінансової системи України та шляхи їх вирішення. – Луцьк, 2014. – С. 99-115.